

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут водного господарства та
природооблаштування
Кафедра геології та гідрології

01-05-184М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни
«ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ З ОСНОВАМИ ГЕОПОЛІТИКИ»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Конструктивна географія,
управління водними та мінеральними ресурсами» спеціальності 106
«Географія» денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою
з якості ННІВГП
Протокол № 5
від 21.12.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Політична географія з основами геополітики» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Конструктивна географія, управління водними та мінеральними ресурсами» спеціальності 106 «Географія» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Будз О. П. – Рівне : НУВГП, 2021. – 16 с.

Укладач: Будз О. П., к.т.н, доцент кафедри геології та гідрології.

Рецензент: Холоденко В. С., к. геогр. н., доцент кафедри геології та гідрології.

Відповідальний за випуск: Романів О. Я., к.геогр.н., доцент, завідувачка кафедри геології та гідрології.

Керівник групи забезпечення освітньої програми к. геогр. н., доцент

Романів О. Я.

© О. П. Будз, 2021

© НУВГП, 2021

	Зміст	стор.
Вступ.....		4
1. Сучасний світоустрій.....		5
2. Адміністративно-територіальний поділ держав.....		6
3. Історичні аспекти розвитку геополітики.....		7
4. Європа в геополітичному вимірі.....		8
5. Особливості геополітичного устрою «Малоевразійського» простору.....		9
6. Сучасна політична ситуація в Україні.....		11
Список використаних джерел.....		13

Вступ

Сучасна політична географія формується на стику ряду наук – суспільної географії, науки про міжнародні відносини, політології.

Мета курсу – розкрити особливості сучасної політичної картини світу, формувати у здобувачів вищої освіти знання про основи геополітики як практичного інструменту розв’язання регіональних проблем у світі та в Україні, показати роль та місце України у світовому геополітичному просторі.

Методичні вказівки призначені для виконання практичних робіт під час вивчення дисципліни «Політична географія з основами геополітики».

Методичні вказівки до виконання практичних робіт з навчальної дисципліни «Політична географія з основами геополітики» складені для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня підготовки для спеціальності 106 «Географія» спеціалізації «Конструктивна географія, управління водними та мінеральними ресурсами» денної та заочної форм навчання.

Тема 1. Сучасний світоустрій

Мета: навчитися давати характеристику геополітичного положення держави.

Питання для обговорення:

1. Поняття «квазіфедерація». Приклади сучасних квазіфедерацій.
2. Геополітична ситуацію в Океанії. Класифікація країн Океанії за ступенем залежності.
3. Міжнародні організації:
 - А) Європейська Асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ);
 - Б) Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС);
 - В) Співдружність націй (Commonwealth);
 - Г) Світова торгова організація (СОТ);
 - Д) Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Література

1. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина. К. : МАУП, 2004. 424 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів : Лілея-НВ, 2000. 236 с.
3. Василенко И. А. Геополитика : учеб. пособие. М. : Логос, 2003. 205 с.
4. Василенко И. А. Политическая глоба листика : учеб. пособие. М. : Логос, 2003. 359 с.
5. Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса : ОДМА, 2000. 208 с.

Тема 2. Адміністративно-територіальний поділ держав

Мета: навчитися давати характеристику адміністративно-територіального устрою держав.

Питання для обговорення:

1. Функції адміністративно-територіального поділу (АТП) держави.
2. Відмінність органів державної влади і місцевого самоврядування.
3. Типи систем місцевого самоврядування. Коротка характеристика.
4. Ретроспективний аналіз адміністративно-територіального устрою країн:
А) Великобританії; Б) Швейцарії; В) Австралійського Союзу;
Г) Німеччини; Д) Канади; Е) Росії.
5. Ретроспективний аналіз «становлення» столиці в державі:
А) США; Б) Україні; В) М'янмі; Г) Японії; Д) Росії.

Література

1. Адміністративно-територіальний устрій та чисельність наявного населення області на 1 січня 2013 р. : стат. зб. / Голов. упр. стат. у Рівнен. обл. ; за ред. Л. С. Мішенкової. Рівне : Голов. упр. стат. у Рівнен. обл., 2013. 84 с.
2. Україна : адміністративно - територіальний устрій станом на 1 січня 2012 року / Верховна Рада України ; за заг. ред. В. О. Зайчука. К. : Парлам. вид-во, 2012. 784 с.

Тема 3. Історичні аспекти розвитку геополітики

Мета: виявити особливості формування геополітичних шкіл провідних держав світу.

Питання для обговорення:

1. Німецька школа геополітики:
 - Геополітичні ідеї органіцизму Ф. Ратцеля і Р. Челлена.
 - Геополітичні ідеї Середньої Європи Ф. Науманна.
 - Негативний аспект геополітики К. Хаусхофера.
 - Геополітичні ідеї К. Шмітта.
2. Британська школа геополітики:
 - Геополітична модель «Хартленда» Х. Маккіндера.
 - Геополітичні ідеї Д. Паркера, П. Тейлора, А. Тойнбі.
3. Американська школа геополітики:
 - Геополітичні ідеї атлантизму А. Мехена.
 - Геополітична концепція «Хартленд – Рімленд» Н. Спикмена.
 - Геополітичні ідеї в рамках циклічної парадигми: І. Валлерстайн, П. Кеннеді, Дж. Модельські і В. Томпсон, Дж. Егню і С. Кобрідж та ін.
4. Геополітичні ідеї європейського континенталізму:
 - Геополітичні ідеї П. Відаля де ла Блаша.
 - Внутрішня геополітика: І. Лакост, А. Зігфрід та ін.
 - Неконфронтаційна геополітика: П. Галлуа та ін.
 - Геополітичні ідеї «нових правих»: А. де Бенуа, Ж. Тіріар, Й. фон Логаузен та ін.
5. Російська школа геополітики:
 - Геополітичні ідеї В.П. Семенова-Тян-Шанського.
 - Геополітичні ідеї євразійства у працях П. Савицького, М. Трубецького, Г. Флоровського та ін.
 - Геополітичні ідеї сучасних науковців: О. Дугін, В. Цимбурський, В. Колосов та ін.
6. Українська школа геополітики:
 - Геополітичні ідеї Ю. Липи, Д. Донцова.
 - Геополітичні ідеї С. Рудницького.
 - Геополітичні ідеї сучасних науковців: В. Дергачова, М. Багрова, М. Дністрянського та ін.

Тема 4. Європа в геополітичному вимірі

Мета: навчитися давати характеристику геополітичного положення держави.

Питання для обговорення:

1. Глобальне геополітичне положення ЄС.
2. Глобальне геополітичне положення європейських країн:
А) Великобританії; Б) Франції; В) Німеччини;
Г) Греції; Д) Іспанії; Е) Італії.

Література

1. Політологія посткомунізму: Політичний аналіз посткомуністичних суспільств / В. Полохало (керівник авт. колективу); Заг. ред-ція.: Є.Бистрицький (розд. 1), В. Полохало (розд. 2), С. Макеєв (розд. 3), О. Дергачов (розд. 4). К. : Політична думка, 1995. 368 с.
2. Воллес П. Сильна як ніколи – нарешті! *“The Economist”*. *Свім у 2016 році*. С. 29–30.
3. Країнознавство : підручник / В. П. Крижанівський, М. С.Дорошко, В. І. Головченко та ін.; 2-ге вид., переробл. і доповн. К. : Знання, 2012. 439 с. + карта.
4. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія : навч. посіб. / В. І. Стафійчук, О. Ю. Малиновська. К. : Альтерпрес, 2009. 427 с.

Тема 5. Особливості геополітичного устрою «Малосьвразійського» простору

Мета: вивчити склад регіону, розкрити особливості геополітичного устрою «Малосьвразійського» простору.

Обладнання: політична карта світу, атласи, контурні карти.

Завдання 1. На контурній карті позначте кордони та столиці країн СНД, асоційованих-членів СНД, країн-кандидатів в СНД та Грузії.

Завдання 2. На контурній карті позначте «гарячі точки» та сепаратистські території в межах країн колишнього СРСР. Вкажіть можливі причини та перспективи розвитку даної ситуації.

Завдання 3. На контурній карті позначте військові бази РФ на території країн СНД:

- Білорусь – 43-й вузол зв'язку (Вілейка), Окремий радіотехнічний вузол (Ганцевічі); МПР – Оперативна група російських військ (Тирасполь);
- Україна – Чорноморський флот РФ (Севастополь);
- Казахстан – Об'єкти 4-го державного центрального полігону, Об'єкти 929-го державного льотно-випробувального центру, 5580-я база забезпечення випробувальних робіт, Космодром Байконур, Окремий радіотехнічний вузол (Балхаш), 10-й державний випробувальний полігон «Сари-Шаган», 171-ша авіаційна комендатура (Караганда);
- Киргизія – 338-й вузол зв'язку (Кара-Балта), 999-та авіабаза (Кант), автоматична сейсмічна станція № 1 (Ічне-Суу), Радіосейсмологічна лабораторія № 17 (Майлуу-Сай), 954-та випробувальна база протичовнового озброєння (Каракол);
- Таджикистан – 1109-й окремих оптико-електронний вузол (Нурек), 201-ша військова база (Душанбе), 670-та авіа група (Куляб), 303-тя окрема гелікоптерна ескадрилья (Карган-Тюбе);

- Азербайджан – окремий радіотехнічний вузол (Габала);
- Вірменія – 102-га військова база (Гюмрі), 3624-та авіабаза (Гюмрі);
- Грузія – російські «миротворчі» бази (Абхазія, Південна Осетія).

Завдання 4. На контурній карті позначте найбільші функціонуючі газопроводи «Уренгой-Помари-Ужгород», «Прогрес», «Союз», нафтопроводи «Дружба», «Нижньовартовськ-Одеса», «Сургут-Новополицьк» та перспективні нафтопроводи, «Одеса-Броди-Гданськ», газопроводи «Північний потік», «НАБУККО», «Блакитний потік» (3 бали).

Проаналізуйте та обґрунтуйте недоцільність побудови газопроводів із РФ в країни Європи в обхід України.

Тема 6. Сучасна політична ситуація в Україні

План

Мета: навчитись об'єктивно давати характеристику політичній ситуації в Україні, використовуючи періодику та інформаційні ресурси

1. Політична ситуація України в період з 2014 по 2021 рік
2. Проведення анексії Криму
3. Військові дії на Луганщині та Донеччині
4. Підписання мінських угод
5. Створення Кримської платформи

Література

1. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013-2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018. 312 с.
2. Донбас і Крим: ціна повернення / Гол. ред. В. Горбулін. Київ : НІСД, 2015. 474 с.
3. Гуманітарні виклики та соціальні наслідки військових дій на Сході України: Матер. круглого столу / Гол. ред. Г. Скрипник. Київ: Ін-т мистецтвозн., фольклорист. та етнолог. ім. М. Рильського НАН України, 2015. 276 с
4. Дзюба І. Донецька рана України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2015. 78 с.
5. Історія українського війська / Під заг. ред. В. Павлова. Харків, 2016. 416 с.
6. Кот С. Крим: статус окупованої території та захист культурних Цінностей. *Крим від античності до сьогодення* / Відп. ред. В. Смолій. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2014. С. 689–707.
7. Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації:

Матер. круглого столу, м. Київ, 12 листопада 2015 р. / Упоряд. С. Кот, Г. Боряк. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2016. 90 с.

8. Лукачук О. Що говорять про сучасну Україну в Литві? Vytautas Landsbergis. Ukrainos golgota 2013 – 2014. Vilnius, 2015. 297 р. *Історичні та культурологічні студії*. Львів. 2014 – 2015. Вип. 6-7. С. 463–466.

Інформаційний ресурс

1. *Мультимедійна платформа іномовлення України*
<https://www.ukrinform.ua>
2. <https://www.bbc.com/ukrainian>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Базова література

1. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина. К. : МАУП, 2004. 424 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. Львів : Лілея-НВ, 2000. 236 с.
3. Василенко И. А. Геополитика : учеб. пособие. М. : Логос, 2003. 205 с.
4. Василенко И. А. Политическая глоба листика : учеб. пособие. М. : Логос, 2003. 359 с.
5. Василенко С. Д. Україна: Геополітичні виміри в загальноєвропейському процесі. Одеса: ОДМА, 2000. 208 с.
6. Гаджиев К. С. Геополитика. М. : Междунар. отношения, 1997. 384 с.
7. Гаджиев К. С. Введение в геополитику : учебник. М. : Логос, 2003. 432 с.
8. Гаєвський Б. А. Сучасна українська політологія : навч. посіб. К. : МАУП, 1999. 268 с.
9. Геополітика : підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. К. : МАУП, 2004. 296 с.
10. Дергачев В. А. Геополитика. К. : ВИРА-Р, 2000. 448 с.
11. Дергачев В. А. Глобальная геэкономика: Трансформация мирового экономического пространства. Одесса : ИПРЭИ НАНУ, 2003. 238 с.
12. Діалог цивілізацій: нові принципи організації світу. К. : МАУП, 2002. 232 с.
13. Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації. К. : МАУП, 2003. 376 с.
14. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география : учебник. М. : Аспект-Пресс, 2001. 479 с.
15. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Політологія міжнародних відносин : навч. посіб. К. : Либідь, 1997. 176 с.
16. Мадіссон В. В., Шахов В. Л. Сучасна українська геополітика :

навч. посіб. К. : Либідь, 2003. 176 с.

17. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин. Львів : ЛНУ, 2002. 392 с.
18. Нартов Н. А. Геополитика : учебник. М. : ЮНИТИ, 1999. 359 с.
19. Поздняков Э. А. Геополитика. М. : Прогресс-Академия, 1995. 96 с.
20. Політична система України: особливості становлення, тенденції розвитку. К. : Парламентське видавництво, 2002. 328 с.
21. Рудич Ф. М. Політологія : курс лекцій. К. : Ін-т держави і права ім. В. Корецького, 2000. 200 с.
22. Сирота Н. М. Основы геополитики : учеб. пособие. СПб. : ИВЭСЭП; Знание, 2001. 136 с.
23. Тихонравов Ю. В. Геополитика : учеб. пособие. М. : Инфра - М, 2000. 269 с.
24. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти / За ред. Ф. М. Рудича. К. : МАУП, 2002. 488 с.
25. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. М. : Изд-во АСТ, 2003. 603 с.
26. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны / Под ред. С. Б. Лаврова, Н. В. Каледина. М. : Гардарики, 2002. 928 с.

Додаткова література

27. Андрианова Т. В. Геополитические теории XX в. (Социально-философское исследование). М., 1996. 178 с.
28. Арон Р. Мир і війна між націями. К. : Юніверс, 2000. 688 с.
29. Бабурин В. Л., Мазуров Ю. А. Географические основы управления: Курс лекций по экономической и политической географии : учеб. пособие. М. : Дело, 2000. 288 с.
30. Базив Д. П. Геополитическая стратегия Украины. К., 2000. 192 с.
31. Бобилева С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2003. 528 с.
32. Валевський О. Л., Гончар М. М. Структура геополітичних

- інтересів України. К. : НІСД, 1995. 99 с.
33. Василенко И. А. Диалог цивилизаций: социокультурные проблемы политического партнерства. М. : Эдиториал УРСС, 1999. 272 с.
 34. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. К. : КІС, 2004. 552 с.
 35. Врублевський В. К., Хорошковський В. І. Український шлях. Начерки: Геополітичне становище України та її національні інтереси. К., 1997. 426 с.
 36. Гаджиев К. С. Геополитика Кавказа. М. : Междунар. отношения, 2001. 462 с.
 37. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. К. : Фенікс, 2003. 584 с.
 38. Гумилев Л. Н. От Руси до России: Очерки этнической истории. М. : Танаис ДИДИК, 1995. 551 с.
 39. Гумилев Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. М. : Айрис Пресс, 2004. 556 с.
 40. Дейвіс Н. Європа. Історія. К. : Основи, 2000. 1464 с.
 41. Дергачев В. А. Геоэкономика Украины: теоретические и прикладные основы. Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2002. 244 с.
 42. Дергачев В. А. Цивилизационная геополитика (Большие многомерные пространства). Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ, 2003. 262 с.
 43. Дністрянський М. С. Геополітичні доктрини і підходи: критичний аналіз методології. Львів : ЛНУ, 2003. 111 с.
 44. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. Львів : ЛНУ, 2000. 310 с.
 45. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством. М. : Арктогея-центр, 1999. 928 с.
 46. Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Отв. ред. Ю. А. Борко. М. : Эдиториал УРСС, 2001. 471 с.
 47. Зленко А. Дипломатия и политика: Украина в процессе динамичных геополитических перемен. Харьков : Фолио, 2004. 559 с.
 48. Зюганов Г. На рубеже тысячелетий. Судьба России в современном мире. М. : Мысль, 2001. 574 с.
 49. Камінський А. Основи міжнародних відносин. Львів : ЛНУ, 2001. 208 с.
 50. Киссинджер Г. Дипломатия. М. : Ладомир, 1997. 848 с.

51. Колосов В. А. Политическая география. Проблемы и методы. Л. : Наука ЛО, 1988. 190 с.
52. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні відносини ХХ ст. К. : Школяр, 1999. 255 с.
53. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории: В 3 т. М. : Мысль, 1998.